

Spis treści

Wstęp

(Konstanty Adam Wojtaszczyk, Wojciech Jakubowski)15

50 lat Instytutu Nauk Politycznych Uniwersytetu Warszawskiego

(Ewa Maria Marciniak)17

Cz. I

Wprowadzenie do naukowej refleksji o polityce

Rozdział I

„Polityka” jako przedmiot poznania naukowego

(Tadeusz Bodio)23

1. Grecki źródłosłów i tradycje nowożytne23

1.1. Etymologia23

1.2. Średniowieczny i nowożytny etap dyskursu wokół terminu „polityka”26

1.3. Tradycje polskie30

2. Nauki o polityce a praktyka polityczna34

3. Koncepcje polityki36

3.1. Kierunki definiowania polityki36

3.2. Koncepcje polityki38

3.1. Klasyczna koncepcja polityki38

3.2. Koercyjna koncepcja polityki40

3.3. Konsensualna koncepcja polityki40

3.4. Konfliktowa koncepcja polityki41

3.5. Koncepcja polityki bez ideologii42

Rozdział II

Nauki o polityce i administracji jako dyscyplina badawcza

(Arkadiusz Żukowski, Wojciech Jakubowski)45

1. Nauki o polityce i administracji w systemie nauk45

1.1. Nauki o polityce i administracji a nauki społeczne45

1.2. Kwestie terminologiczne47

2. Geneza nauk o polityce i administracji jako dyscypliny naukowej49

2.1. Prekursorzy nauk o polityce i administracji49

2.2. Powstanie i rozwój nauk o polityce jako dyscypliny naukowej51

2.2.1. Nauki o polityce na świecie51

2.2.2. Nauki o polityce w Polsce53

2.2.2.1. Okres do 1939 roku53

2.2.2.2. Okres tzw. „Polski Ludowej”	55
2.2.2.3. Okres po 1989 roku	58
3. Status nauk o polityce i administracji jako dyscypliny naukowej	58
3.1. Definicje nauk o polityce i administracji	58
3.2. Cele i zadania nauk o polityce i administracji	63
3.3. Obszar badawczy nauk o polityce i administracji	65
3.4. Tradycje badawcze nauk o polityce i administracji	69
4. Analiza polityk publicznych	72
5. Dylematy współczesnych nauk o polityce	76

Rozdział III

Paradygmaty w naukach o polityce

(Tadeusz Klementewicz)	79
1. Koncepcja paradygmatu jako teorii ogólnej	79
2. Przesłanki formułowania paradygmatu w naukach o polityce	80
3. Podstawowe paradygmaty w naukach o polityce	83
3.1. Aspekt ustrojowy	84
3.1.1. Perspektywa instytucjonalna	84
3.1.2. Perspektywa systemowa	86
3.2. Aspekt społecznej treści polityki	89
3.2.1. Marksistowski paradygmat konfliktowy	89
3.2.2. Teoria wyboru publicznego	91
3.3. Aspekt świadomości politycznej i socjotechnik jej kształtowania – interpretacjonizm	93
3.4. Aspekt stosunków międzynarodowych	94
4.1.1. Realizm	94
4.4.2. Teoria systemu światowego (I. Wallerstein, S. Amin, G. Arrighi)	96
4.4.3. Liberalizm instytucjonalny (J. Nye jr, R. Keohane, J. Rosenau)	98

Rozdział IV

Programy badawcze w naukach o polityce

(Jarosław Szczepański)	101
1. Paradygmat a program badawczy	101
2. Budowa programu badawczego	102
3. Konkurencyjne programy badawcze	103
4. Trzy wielkie programy nauk o polityce	105
4.1. Elityzm	105
4.2. Pluralizm	107
4.3. Instytucjonalizm	108
5. Inne koncepcje teoretyczne	109
6. Teoria naukowa a ideologia	110

Rozdział V

Empiryczny wymiar nauk o polityce

<i>(Piotr Załęski)</i>	113
1. Antropologia polityki	113
1.1. Pole badawcze współczesnej antropologii polityki	113
1.2. Techniki badawcze w antropologii polityki	116
2. Psychologia polityki	117
2.1. Rozwój psychologii polityki	118
2.2. Pole badawcze i techniki badawcze w psychologii polityki	120
3. Socjologia polityki	123
3.1. Rozwój socjologii polityki	123
3.2. Pole badawcze i techniki badawcze w socjologii polityki	125

Rozdział VI

Współczesna myśl polityczna

<i>(Jarosław Szczepański)</i>	129
1. Śmierć ideologii	129
2. Typy idealne ideologii	129
2.1. Liberalizm	130
2.2. Socjalizm	131
2.3. Konserwatyzm	132
3. Ideologia a doktryna polityczna	133
4. Przegląd doktryn przedwspółczesnych	135
4.1. Inspiracje socjalistyczne: leninizm-stalinizm	135
4.2. Inspiracje socjalno-konserwatywne	136
4.2.1. Narodowy socjalizm	136
4.2.2. Faszyzm	137
4.3. Inspiracje liberalne: socjalny-liberalizm	138
4.4. Zamknięcie przedwspółczesności	139
5. Przegląd współczesnych doktryn politycznych	139
5.1. Inspiracje socjalno-liberalne	139
5.1.1. John Rawls	139
5.1.2. Ayn Rand	140
5.1.3. Robert Nozick	141
5.2. Inspiracje konserwatywno-liberalne	142
5.2.1. Friedrich August von Hayek	142
5.2.2. Michael Oakeshott	142
5.3. Inspiracje konserwatywne: Russel Kirk	143
5.4. Inspiracje socjalno-konserwatywne: komunitaryści	143
5.5. Inspiracje socjalistyczne: neomarksziści	144

Cz. II Psychospołeczny wymiar polityki

Dział I Jednostka w polityce

Rozdział I

Jednostka jako przedmiot poznania naukowego

<i>(Wojciech Jakubowski)</i>	149
1. Człowiek jako punkt odniesienia analizy politologicznej	149
1.1. Środowisko człowieka	150
1.2. Czynnościowy charakter aktywności człowieka	150
2. Procesy psychiczne	152
3. Psychologia jako dyscyplina naukowa	153
3.1. Szkoły klasyczne w psychologii	156
3.1.1. Introspekcjonizm	156
3.1.2. Behawioryzm	159
3.1.3. Psychoanaliza	162
3.2. Psychologia humanistyczna	168
3.3. Nowe kierunki badań	170
3.3.1. Psychologia transpersonalna	170
3.3.2. Psychologia ewolucyjna	171

Rozdział II

Człowiek w świecie polityki

<i>(Ewa Maria Marciniak, Piotr Załęski)</i>	173
1. Człowiek i polityka	173
2. Mentalność społeczno-polityczna	174
2.1. Mentalność jako wynik przekonań normatywnych	174
2.2. Wymiary mentalności	175
2.2.1. Indywidualizm-kolektywizm	175
2.2.1.1. Perspektywa psychologiczna	175
2.2.1.2. Perspektywa socjologiczna	176
2.2.1.3. Perspektywa politologiczna	178
2.2.2. Demokratyzm-autorytaryzm	179
2.2.3. Lewicowość-prawicowość	179
2.2.4. Elitaryzm-egalitaryzm	180
3. Orientacje ideowe	181
4. Postawy polityczne	182
4.1. Pojęcie postawy i postawy politycznej	182
4.2. Pomiar postaw politycznych	185
5. Formy aktywności politycznej	188

5. Zachowania wyborcze	189
6. Alienacja polityczna	192

Rozdział III

Kultura polityczna

<i>(Jan Garlicki)</i>	195
1. Między „kulturą” a „polityką”	195
2. Pojęcie kultury politycznej	198
2.1. Geneza pojęcia „kultura polityczna”	198
2.2. Rozwój naukowej refleksji nad kulturą polityczną	200
2.2.1. Amerykańska socjologia polityki	201
2.2.2. Polska refleksja nad kulturą polityczną	209
3. Regulująco-projektująca definicja kultury politycznej	212
3.1. Komponent poznawczy	213
3.2. Komponent aksjologiczny	213
3.3. Komponent ocenny	214
3.4. Komponent behawioralny	214

Rozdział IV

Przywództwo i elity polityczne

<i>(Tadeusz Bodio, Piotr Załęski)</i>	217
1. Przywództwo	217
1.1. Specyfika przywództwa politycznego	217
1.2. Style przywództwa politycznego	218
1.3. Motywy, cechy i osobowość przywódców	219
1.4. Problem przywództwa charyzmatycznego	220
1.5. Kryzys przywództwa politycznego?	223
1.6. Przywództwo i „rewolucja podmiotów”	225
2. Elity polityczne	227
2.1. Definiowanie elity	227
2.2. Metody wyodrębniania elity	229
2.3. Elitaryzm a elityzm	230
2.4. Rekrutacja elit	231
2.5. Struktura elit	234
2.6. Typologie elit	234
2.7. Elity a zmiana systemowa	236

Rozdział V

Badania rynku politycznego

<i>(Tomasz Godlewski)</i>	239
1. Opinia publiczna i marketing polityczny	239
1.1. Pojęcie „opinia publiczna”	239

1.2. Pojęcie „marketing polityczny”	240
2. Rys rozwoju badań rynku politycznego	240
3. Typologie badań rynku wyborczego	241
3.1. Podział ze względu na metodę badania	241
3.1.1. Metody jakościowe	242
3.1.2. Metody ilościowe	242
3.2. Podział ze względu na charakter badania	244
4. Funkcje badań rynku wyborczego	245
5. Badania i sondaże polityczne w kampanii wyborczej	246
6. Społeczny odbiór badań rynku politycznego	249

Dział II Społeczeństwo i naród

Rozdział VI

Społeczeństwo i jego struktura

<i>(Jan Błuszkowski)</i>	251
1. Społeczeństwo	251
2. Naukowa refleksja o społeczeństwie	252
3. Pojęcie struktury społecznej	255
4. Wybrane ujęcia struktury społecznej	258
4.1. Koncepcja funkcjonalna	258
4.2. Koncepcja dychotomiczna	259
4.3. Koncepcja gradacyjna	260
5. Klasy i warstwy społeczne	263
6. Zróżnicowanie społeczne a idea sprawiedliwości	266
7. Ruchliwość społeczna a zmiana struktury społecznej	269

Rozdział VII

Wybrane koncepcje zmiany społecznej

<i>(Wojciech Jakubowski)</i>	273
1. Paradygmat ewolucjonistyczny	276
1.1. Unilinearny schemat modernizacji	276
1.2. Multilinearna koncepcja ekologiczno-ewolucyjna	279
1.3. Paradygmat determinizmu technologicznego	279
1.3.1. Koncepcja Harolda Innisa	280
1.3.2. Koncepcja Marshalla McLuhana	282
2. Paradygmat cykli społecznych	282
3. Paradygmat konfliktowy Karola Marksa	284
3.1. Koncepcja „bazy” i „nadbudowy”	286
3.2. Koncepcja następstwa formacji społeczno-ekonomicznych	288

Rozdział VIII

Naród w sensie etnicznym i politycznym

<i>(Jan Błuszkowski)</i>	291
1. Czynniki narodotwórcze	291
2. Naród a grupy etniczne i mniejszości narodowe	294
2.1. Grupy etniczne	294
2.2. Mniejszości narodowe	294
3. Etnopolityczny charakter społeczeństw narodowo-państwowych ..	295
4. Świadomość narodowa	299
5. Tożsamość narodowa	302
6. Charakter narodowy	306
7. Stereotypy narodowe	308

Dział III

Kultura i religia

Rozdział IX

Religia jako przedmiot poznania naukowego

<i>(Wojciech Jakubowski, Mariusz Włodarczyk)</i>	315
1. Perspektywy poznawcze	315
2. Religia jako zjawisko społeczne	318
2.1. Doktryna religijna	318
2.2. Kult religijny	319
2.3. Organizacja wspólnoty religijnej	319
3. Klasyfikacja religii	320
4. Nowe ruchy religijne	320
5. Sekty	321

Rozdział X

Systemy religijne świata – chrześcijaństwo

<i>(Wojciech Jakubowski, Mariusz Włodarczyk)</i>	323
1. Istota religii chrześcijańskiej	323
2. Katolicyzm	327
2.1. Najwyższa władza kościelna	328
2.2. Biskup Rzymski	328
2.3. Kolegium Biskupów	330
2.4. Kolegium Kardynałów	331
2.5. Władza doczesna papieża	332
3. Prawosławie	333
4. Protestantyzm	342
4.1. Luteranizm	344
4.2. Kalwinizm	346
4.3. Anglikanizm	348

Rozdział XI

Systemy religijne świata – wybrane religie niechrześcijańskie

<i>(Wojciech Jakubowski, Mariusz Włodarczyk)</i>	353
1. Islam	353
2. Buddyzm	357
3. Hinduizm	362
4. Judaizm	364

Rozdział XII

Kultura jako przedmiot poznania naukowego

<i>(Wojciech Jakubowski, Piotr Załęski)</i>	369
1. Perspektywy poznawcze	369
2. „Wielkie teorie” i ich kontynuacje	376
2.1. Ewolucjonizm i neoevolucjonizm	376
2.2. Darwinizm społeczny	380
2.3. Funkcjonalizm	382
3. Współczesne kierunki badań	383
3.1. Teoria procesu	383
3.2. Strukturalizm i postmodernizm	384

Rozdział XIII

Kultura popularna w życiu społecznym

<i>(Violetta Wróblewska)</i>	387
1. Zagadnienia terminologiczne	387
1.1. „Kultura masowa”	388
1.2. „Kultura popularna”	389
2. Początki kultury popularnej	389
3. Istota kultury popularnej	390
3.1. Wariantywność	391
3.2. Aktualność	392
3.3. Wizja świata – opozycja „dobra” i „zła”	393
4. Odmiany kultury popularnej	395
5. Słowo w kulturze popularnej	397
5.1. Literatura popularna	398
5.2. Reklama	401
5.2.1. Początki reklamy	401
5.2.2. Słowo w reklamie	401
5.2.3. Reklama a przysłowia	403
5.2.4. Perswazyjność reklamy	404
5.3. Piosenki popularne	405
5.4. Zjawisko wtórnej oralności kultury popularnej	407
6. Obraz i dźwięk w kulturze popularnej	408

6.1. Przekazy radiowe, czyli „królestwo dźwięku”	409
6.2. Obraz i dźwięk w reklamie	414
6.3. Anons a reklama	414
6.3.1. Efekt zakorzenia	415
6.3.2. Efekt obcości	418
6.4. Ruchome obrazy i obrazki	420

Dział IV

Wybrane aspekty poznania

Rozdział XIV

Media jako przedmiot poznania naukowego

<i>(Tomasz Mielczarek)</i>	423
1. Badania medioznawcze	423
2. Paradygmat badań prasoznawczych	430
3. Paradygmat komunikowania masowego	433
4. Paradygmat medioznawstwa	435
5. Rekonfiguracja	437

Rozdział XV

Futbol i polityka – zagadnienia teoretyczno-metodologiczne

<i>(Seweryn Dmowski)</i>	441
1. Wprowadzenie, czyli dlaczego politolog powinien badać futbol?	441
2. Czym dla politologa jest piłka nożna?	442
3. Miejsce badań nad futbolem w refleksji politologicznej	444
4. Przykłady zastosowań badań nad futbolem w naukach o polityce	448
5. Konkluzje	450

Nota o autorach	453
Bibliografia selektywna	457